

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ОСНОВИ ПРАКТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Підручник

*Затверджено
Міністерством освіти і науки України
як підручник для студентів вищих навчальних закладів*

УДК 101.3(075.8)
ББК 87вя73
Осн75

Рецензенти:
д-р філос. наук, проф. А. М. Ермоленко,
д-р філос. наук, проф. В. А. Рижко,
д-р філос. наук, проф. Л. О. Шашкова

*Рекомендовано до друку вченою радою філософського факультету
(протокол № 8 від 31 травня 2010 року)*

Колектив авторів:

А. М. Лой (підрозд. 1.1; 1.2; 1.3.); А. В. Лактіонова (підрозд. 1.4.);
М. І. Бойченко (підрозд. 1.5.); **М. Г. Тур** (підрозд. 1.6; 2.4); В. І. Кебуладзе,
Н. М. Спасенко (п. 2.1.1); В. І. Кебуладзе (п. 2.1.2–2.1.4; підрозд. 2.3; розд. 5);
В. О. Нечипоренко (підрозд. 2.2); А. О. Баумейстер (розд. 3); Т. І. Ящук (розд. 4)

Науковий редактор проф. Лой А. М.

Лой, А. М.

Основи практичної філософії : підручник / А. М. Лой,
А. О. Баумейстер, Т. І. Ящук та ін. – К. : Видавничо-поліграфічний центр
"Київський університет", 2011. – 531 с.

ISBN 978-966-439-407-6

Присвячено філософській дисципліні, яка набуває нині дедалі більшої ваги.
Розглянуто політичну філософію, філософію права, філософію господарства,
соціальні інститути та їхню легітимність, свободу та гідність особи.
Для студентів вищих навчальних закладів.

Гриф надано Міністерством освіти і науки України
(лист № 1/11-315 від 17.01.11)

УДК 101.3(075.8)
ББК 87вя73

ISBN 978-966-439-407-6

© Лой А. М., Баумейстер А. О., Ящук Т. І. та ін., 2011
© Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
ВПЦ "Київський університет", 2011

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ПРЕДМЕТ І ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАКТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ.....	3
1.1. Статус практичної філософії.....	3
1.1.1. Предмет практичної філософії.....	3
1.1.2. Етика й практична філософія.....	3
1.1.3. Прагматична орієнтація сучасної практичної філософії.....	11
1.1.4. Дисциплінарне коло сучасної практичної філософії.....	14
1.2. Онтологічні засади практичної філософії.....	22
1.2.1. Онтологічні початки практичної філософії.....	22
1.2.2. Праксис як здійснення повноти буття.....	27
1.2.3. Буттєвість дії в контексті взаємин сущого та належного.....	35
1.2.4. Гегелівська версія подолання онтологічних роздвоєнь.....	42
1.2.5. Концепція дії в контексті подолання метафізики.....	50
1.3. Філософська антропологія і практична філософія.....	62
1.3.1. Між скепсисом і визнанням.....	62
1.3.2. Ідея інтересів.....	71
1.3.3. Антропологічний зачин практичної філософії.....	75
1.4. Практична філософія в контексті "лінгвістичного повороту".....	88
1.5. Інституційний аспект соціальної дії.....	112
1.5.1. Місце теорії соціальних інститутів у соціальній теорії.....	112
1.5.2. Соціальні інститути в структурі соціального знання.....	115
1.5.3. Соціальні інститути як структурний елемент суспільної організації.....	118
1.5.4. Соціальні інститути як спосіб формалізації та раціоналізації соціальної дії.....	125
1.5.5. Соціальні інститути як засіб здійснення комунікації.....	130
1.5.6. Діалектика заданого та створеного у функціонуванні соціальних інститутів.....	135
1.5.7. Соціальні інститути в глобальному соціальному просторі.....	141
1.6. Легітимність соціальної дії.....	147
1.6.1. Легітимність і легітимація.....	147
1.6.2. Поняття соціального інституту.....	150
1.6.3. Легітимація соціальних інститутів.....	153
1.6.4. Прагматичні засади інституціональної дії.....	169
РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНА ФІЛОСОФІЯ.....	185
2.1. Політична філософія в системі філософського та соціального знання.....	185
2.1.1. Емансипація політичної науки від філософії.....	185
2.1.2. Гасло про "смерть" політичної філософії та його критичний аналіз.....	186
2.1.3. Криза політик.....	189
2.1.4. Політична філософія як невід'ємний феномен західної цивілізації.....	192
2.2. Політична філософія лібералізму.....	194

2.2.1. Становлення та визначальні ідеї лібералізму.....	194
2.2.2. Свобода як фундаментальна цінність лібералізму.....	196
2.2.3. Принцип гарантування основних прав у конституції.....	204
2.2.4. Сучасна політична філософія лібералізму.....	206
2.3. Політико-філософський аналіз понять приватності, публічності та влади.....	210
2.3.1. З'ясування понять "приватність", "публічність" і "влада".....	210
2.3.2. Політико-філософська концепція публічності Ганни Арендт.....	212
2.3.3. Реабілітація етосу та феноменологічна концепція структур життєсвіту.....	217
2.4. Сучасний дискурс справедливості.....	223
2.4.1. Ідея справедливості як одна з головних моральних універсалій.....	223
2.4.2. Ідея справедливості в політичній філософії.....	224
2.4.3. Справедливість як чесність у теорії Дж. Ролза.....	229
2.4.4. Три теореми справедливості П. Рікера.....	238
РОЗДІЛ 3. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА.....	247
3.1. Предмет філософії права.....	249
3.1.1. Філософія права як частина практичної філософії. Людська діяльність і її раціональні підстави.....	249
3.1.2. Поняття права. Головні парадигми розуміння права.....	250
3.1.3. Предмет філософії права. Філософія права, правознавство, правова догматика, теорія права.....	254
3.1.4. Філософія права й загальне вчення про державу.....	259
3.2. Практичні правила й практична необхідність. Онтологічний фундамент права. Форми існування права: норма, правило, закон.....	263
3.2.1. Право – підпорядкування поведінки людей правилам.....	263
3.2.2. Аналітика понять: норма, правило, закон.....	265
3.3. Умови можливості існування філософії права як науки. Необхідність свободи.....	275
3.3.1. Природна й практична необхідність.....	275
3.3.2. Покладання обов'язків на суб'єкта дії – підґрунтя філософії права як науки.....	281
3.4. Здійснення права. Право та держава.....	294
3.4.1. Держава як умова здійснення права в суспільному просторі.....	294
3.4.2. Філософські проблеми конституційного права.....	302
3.4.3. Права людини як принцип легітимації модерного права.....	309
РОЗДІЛ 4. ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО БУТТЯ.....	328
4.1. Філософія господарства: передумови, понятійний апарат і проблемне поле.....	328
4.1.1. Господарство як предмет філософського дослідження.....	328
4.1.2. Джерела філософії господарства. Філософія господарства й науки про господарство.....	334
4.1.3. Соціальне облаштування господарства. Віддзеркалення соціального облаштування у способі господарювання.....	340
4.2. Праця та техніка як чинники господарювання.....	356

4.2.1. Економіка та техніка. Технологія й економічне зростання. Прогрес в економічній організації господарського життя.....	356
4.2.2. Поняття праці. Історична еволюція уявлень про працю. Праця і виробництво.....	364
4.3. Модель людини в економіці: філософські концепції.....	373
4.3.1. Від "економічної людини" у класичній економічній теорії до сучасної моделі. Марксова концепція відчуження.....	373
4.3.2. "Людський капітал" і моделі його відтворення	384
4.4. Етичне й економічне вчення про блага. Ефективність і справедливість..	392
4.4.1. Особисті інтереси й загальне благо. Економічна та соціальна ефективність господарства	392
4.4.2. Проблема соціальної справедливості. Механізми й межі перерозподілу доходів у ринковій економіці.....	403
4.5. Економіка, етика, релігія.....	409
4.5.1. Етична економія як теорія етичних передумов господарства та господарська етика. Господарська етика в ринковій економіці.....	409
4.5.2. Етико-релігійні підстави капіталістичного господарства: М. Вебер. Дискусії навколо концепції Вебера.....	417
4.6. Економіка та культура.....	427
4.6.1. Господарство як культурний феномен. Господарська культура як спосіб реалізації господарства.....	427
4.6.2. Культура виробництва та культура споживання.....	431
4.6.3. Особливості корпоративної культури: традиція та сучасність...	437
4.7. Образ майбутнього та соціально-економічне моделювання	
4.7.1. Філософія постіндустріального господарства. Постіндустріалізм, інформаційне суспільство та мережева цивілізація.....	446
4.7.2. Глобалізація господарського життя і перехід до глобальної економіки.....	455
РОЗДІЛ 5. ЄВРОПА ЯК ВІДПОВІДЬ. УКРАЇНСЬКЕ ОСВОЄННЯ ЧУЖОГО.....	446
5.1. Ідея Європи Едмунда Гуссерля та поняття гіперцивілізації Яна Паточки..	465
5.2. Європа як відповідь у респонзивній феноменології Бернгарда Вальденфельса.....	455
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	477
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК.....	498